

CONSELL GENERAL
PRINCIPAT D'ANDORRA

Síndic general
Carles Ensenyat Reig

Discurs del síndic general amb motiu del Dia de la Constitució

Casa de la Vall, 14 de març de 2025

Molt il·lustre senyora subsíndica,
Molt il·lustre senyor cap de Govern,
Molt il·lustre president del Consell Superior de la Justícia,
Molt il·lustre president del Tribunal Constitucional,
Molt il·lustres representants dels coprínceps,
Conselleres, consellers, ministres,
Honorables senyores i senyors cònsols,
Excèl·lentíssims ambaixadors i ambaixadores,
Distingits conciutadans.

Aquest 2025 es compleixen 32 anys de l'aprovació de la Constitució per part del poble andorrà i 80 anys del final de la Segona Guerra Mundial, el conflicte bèl·lic més mortífer de la història de la humanitat. Dos esdeveniments separats per gairebé cinc dècades, que aparentment tenen poc a veure l'un amb l'altre, però que -si hi pensem amb una mica d'atenció- veurem que tenen una relació més profunda del que podria semblar.

És cert que l'afectació de la Segona Guerra Mundial a Andorra, tot i que gens menyspreable, va ser sempre indirecta. El país va mantenir -no sense esforços ni tribulacions- la seva neutralitat i independència; i es va convertir en un lloc de pas de les xarxes d'evasió de persones que fugien del terror i del totalitarisme.

Però la relació de la Constitució amb el conflicte bèl·lic que va assolar Europa i bona part del món entre 1939 i 1945 no té tant a veure amb la guerra en si, com amb l'escenari que s'obrí un cop derrotades les potències de l'Eix. La Constitució de 1993 -i, de fet, també l'Andorra que coneixem avui- són en bona mesura filles de l'ordre internacional sorgit després de la segona gran guerra.

Al llarg dels segles, Andorra havia maldat per mantenir la seva independència en un context internacional que molt sovint era hostil a un país com el nostre, que no posseïa grans extensions de terra i recursos naturals, ni tenia un gran exèrcit, ni s'havia enriquit amb el

mercantilisme. En un món fet d'interessos contraposats, de grans potències que traçaven línies a l'atzar sobre geografies antigues, Andorra molt sovint es limitava a sobreviure.

En un context com el que va marcar la història d'Europa durant l'Edat Moderna i durant bona part de la Contemporaneïtat, no hagués tingut gaire sentit que Andorra s'incorporés a la comunitat internacional o ni tan sols que clarifiqués de manera definitiva el seu estatut jurídic com a país plenament sobirà. Ans al contrari, la saviesa andorrana va fer seva la moral d'aquella faula de Florian, *Le Grillon*, que afirma: "*pour vivre hereux, vivons cachés*".

Però aquest escenari va canviar radicalment després de 1945. Per primera vegada es va bastir un ordre multilateral fort, amb l'Organització de les Nacions Unides com a element central. Mai el món no havia vist abans aparèixer tantes institucions de governança internacionals en àmbits tan diversos com els drets humans, l'economia, la cultura, la salut pública, la seguretat o la defensa... I és en aquest ordre multilateral, en què tots els països són reconeguts en peu d'igualtat com a subjectes de dret, que Andorra va trobar finalment el seu lloc.

L'aprovació de la Constitució de 1993, la plena separació de poders, l'assumpció definitiva de la sobirania popular, el reconeixement -sense matisos- de la personalitat jurídica del nostre país... tot aquest canvi profund que avui commemorem, no hauria estat possible -o hauria estat, si més no, molt més difícil- sense l'ordre nascut després de la Segona Guerra Mundial.

El 8 de maig de 1945 reverbera en el 14 de març de 1993.

Aquesta relació entre dos fets allunyats no només es manifesta en l'àmbit institucional i polític. De fet, els canvis institucionals acostumen a anar precedits de canvis socials més profunds.

El boom comercial i turístic de l'Andorra de la segona meitat del segle XX tampoc no hauria estat possible sense el punt d'inflexió que va suposar el 1945. Per primer cop, els països del nostre entorn europeu ja no es movien per rivalitats contraposades, sinó per un esperit de cooperació econòmica i política. I és en aquest escenari de prosperitat compartida, que nosaltres també vam agafar el camí del progrés i de la modernitat.

Així doncs, avui fa 32 anys Andorra va actualitzar les seves institucions per adequar-les a una societat que ja feia temps que havia canviat.

Al llarg de les tres últimes dècades, hem recorregut un camí marcat per les necessitats internes pròpies d'un país divers i dinàmic i també per la visió estratègica de trobar el millor encaix en l'ordre internacional: Poc després d'aprovar-se la Constitució, Andorra va entrar a formar part de les Nacions Unides i del Consell d'Europa. I amb el temps hem anat participant de tota una plèiade d'organismes que conformen aquesta arquitectura institucional: Des de l'Organització Mundial de la Salut o la UNESCO fins al Fons Monetari Internacional.

No sempre ha estat un camí fàcil; a vegades ens ha tocat assumir canvis que ens provocaven un cert vertigen. Fins i tot en més d'una ocasió hem pogut tenir la sensació que aquest ordre internacional no estava pensat per a realitats com la nostra. Però també hem sabut trobar

adaptacions, superar amb èxit notable el repte que suposa l'homologació i crec que podem dir que el balanç d'aquest procés és netament positiu.

I, d'altra banda, si som honestos, també hem de reconèixer que a vegades les institucions de governança internacionals ens han ajudat -o ens han esperonat- a fer alguns dels deures interns que teníem pendents des de feia anys.

Tot i així, també és evident que no hi ha un sistema perfecte, ni un ordre immaculat. Bona part de les crítiques que l'arquitectura multilateral ha rebut al llarg d'aquestes dècades són crítiques fonamentades. Des del punt de vista teòric i conceptual, el sistema nascut de les cendres de 1945 és impecable; i, en canvi, la seva traducció pràctica sovint ha quedat lluny dels ideals fundacionals.

Però fins i tot aquells més crítics amb l'ordre internacional que hem tingut els últims vuitanta anys, el trobarien a faltar si un dia desaparegués.

Perquè per primera vegada la humanitat s'ha dotat d'unes normes i institucions -imperfectes, segur- però que ens ajuden a superar el joc de suma zero i la visió merament transaccional de les relacions entre els pobles.

Sense aquestes institucions el món està condemnat a tornar a una política de blocs com la que va presidir bona part del segle XIX i la primera meitat del segle XX i que va tenir unes conseqüències funestes.

Sense normes i institucions les relacions internacionals es converteixen en un joc de suma zero, on és impossible que tots hi guanyem alguna cosa; on és inviable pensar i treballar pel bé comú.

Amb la democràcia passa el mateix. Una democràcia sense institucions fortes es veu abocada a la contraposició d'egoismes.

Polibi, historiador i polític grec del segle II abans de Crist, va teoritzar sobre el concepte d'oclocràcia, com a una de les degeneracions -tal vegada la pitjor- de la democràcia. Mentre que la democràcia és el govern del poble, el poder en mans del poble, l'oclocràcia seria alguna cosa així com el poder irreflexiu, el poder exercit des de la majoria però d'una manera impulsiva, sense normes, sense ordre, deixant-se governar per les pulsions més baixes.

Des d'aleshores ha estat una constant en la història intentar trobar eines per evitar que els enemics de la democràcia la desmantellin des de dintre, per evitar que el sistema es destrueixi a si mateix. I la trista realitat és que no sempre ens hem sabut protegir d'aquells que han utilitzat els mecanismes democràtics per destruir la democràcia.

Davant d'aquest dilema no hi ha resposta infal·lible. Però el que quda clar -i crec que totes les conselleres i consellers compartiran amb mi- és que la democràcia no pot ser neutral davant

d'aquells que volen dinamitar-ne els fonaments. Ha de ser alguna cosa més que el joc de majories i minories; alguna cosa més que la mera alternança. I perquè això sigui possible ens calen institucions fortes, a escala local i a escala global.

Senyores i senyors,

El 14 de març és, precisament, el dia per renovar el nostre compromís amb el poble i amb les institucions del Principat d'Andorra. Començant per reconèixer l'encert i la visió estratègica de les dones i els homes que fa 32 anys van participar en el procés constituent: des de les persones que van formar part de la ponència constitucional fins a les que van donar el seu suport al text amb el seu vot el dia del referèndum.

És en aquest sentit que des de la Sindicatura hem posat en marxa tot un seguit d'accions per preservar la memòria del procés constituent, per reforçar les institucions, per recordar el valor que té ser una democràcia representativa, un règim constitucional i un coprincipat parlamentari.

Més de la meitat de les persones que avui ocupem els escons al Consell General no érem majors d'edat el 14 de març de 1993. Fins i tot algun conseller no havia nascut aleshores. I el mateix passa a la societat: Més del 50% de les persones amb dret a vot avui, fa 32 anys no havien arribat a la majoria d'edat.

És per això que cal conservar la memòria del 1993, com per exemple amb les càpsules de vídeo entrevistant els protagonistes d'aquell moment o amb la publicació d'un llibre sobre el procés constituent que estarà enllestit a finals d'aquest any.

He dit que per reforçar les institucions cal començar per donar-les a conèixer, per saber d'on venim, per preservar la memòria i per agrair aquells que ho van fer possible. Però amb això no n'hi ha prou. Cal també que l'ordre constitucional es desplegui per donar resposta a les necessitats, a les expectatives i als anhels dels ciutadans. Perquè unes institucions útils per a les persones són unes institucions fortes.

Si analitzem l'agenda legislativa dels últims mesos i setmanes ens adonarem que al Consell General continuem treballant per donar ple compliment als mandats constitucionals; per desplegar plenament la Constitució. És un treball que mai no s'acaba, afortunadament.

Fa tot just una setmana s'aprovava la llei per al creixement sostenible i el dret a l'habitatge i, sense entrar en consideracions concretes sobre el text aprovat, el cert és que regular el dret a l'habitatge és un clar mandat constitucional, perquè la Constitució contempla aquest dret -igual que contempla la propietat privada, la llibertat d'empresa o el treball- no com un dret fonamental, però sí com un principi rector de la política econòmica i social. Potser la iniciativa legislativa en qüestió no va acabar de trobar tot el consens que hauria estat desitjable, però avançar en el desplegament i en la concreció d'aquests drets socials i econòmics, a la vegada

que en el model de creixement i els seus límits, és una manera clara i inequívoca de mantenir viu l'esperit constituent.

En un altre ordre de coses, la Sindicatura va admetre a tràmit fa pocs dies el projecte de llei d'accessibilitat universal, una eina clau per avançar cap a la plenitud dels drets de les persones amb discapacitat. Aquest text, un cop aprovat, també contribuirà a desplegar i donar contingut als mandats constitucionals. I també ens vincula directament amb l'ordre internacional multilateral a què em referia a l'inici d'aquest parlament, ja que la llei permetrà continuar donant compliment al Conveni de les Nacions Unides relatiu als drets de les persones amb discapacitat.

Senyores conselleres i senyors consellers,

Cap de nosaltres no ha d'estalviar esforços per reforçar les institucions pròpies del Principat d'Andorra -el Copríncipat, el Consell, el Govern, els Comuns-, perquè són garantia d'equilibri, de sobirania, de prosperitat i d'identitat. Preservar la memòria, enfortir les institucions i posar-les al servei de les persones; aquest és el sentit de la festa que celebrem avui.

He volgut començar aquest parlament rememorant la fi de la Segona Guerra Mundial i la construcció d'un ordre internacional que ha donat a Andorra, a Europa i al món un període de prosperitat, de progrés, d'avenços en tots els àmbits i de pau, que no havíem conegut mai abans.

Ja fa anys que diverses veus posen en qüestió aquest ordre. Fa temps que s'albiren riscos per al multilateralisme i per a la prevalença del dret internacional. L'escenari d'un món dividit en blocs, moguts exclusivament pels seus interessos egoistes, sense cap més limitació que la dissuasió que uns puguin exercir sobre els altres, no és un escenari positiu per a Andorra. De fet, no és un escenari positiu per a ningú.

Però, evidentment, a Andorra no li ha estat donada una gran influència en la política internacional i encara menys la capacitat de decidir quin ordre s'hi aplica.

El que sí que hem de tenir clar és que davant una nova política de blocs Andorra ha de fer dues reflexions: La primera és que cal vetllar -ara més que mai- per mantenir i reforçar totes les eines al nostre abast que ens permeten donar una resposta eficaç als problemes reals de la ciutadania. Eines com el Consell General, els coprínceps, el Govern i els Comuns, els agents econòmics i socials i la societat civil organitzada.

Necessitem una democràcia militant, que treballi de forma activa per preservar-se i per millorar cada dia. I això és responsabilitat de tots: dels que temporalment ocupem càrrecs públics i dels que participeu de la vida social, cultural i econòmica del país. Cal que tots plegats treballem en favor d'allò que els teòrics anomenen el capital social, tot aquell teixit que fa

possible que la democràcia doni els fruits esperats i funcioni de manera òptima, evitant caure -com dirien els clàssics- en la demagògia o en l'oclocràcia.

La segona reflexió que us convido a fer és una reflexió més pragmàtica: En un món de blocs i d'esferes d'influència, quin és el cost de no estar alineat? Les andorranes i els andorrans alguna cosa en sabem del risc i del cost de no estar alineat en un món multilateral com el que hem conegut fins avui. En el passat recent -en les dècades que van des de l'aprovació de la Constitució fins als nostres dies- hem vist en alguna ocasió quins eren els perills de no estar homologats. I cada vegada que hem fet el compte de pèrdues i guanys, ens hem adonat que acaba sent molt més alt el cost de no estar alineat que no pas el cost d'homologar-se.

Si això ja era veritat en un món multilateral, presidit per normes iguals per a tothom -d'aplicació imperfecta, d'acord, però amb la garantia i la seguretat que dona un ordenament jurídic, per imperfecte que sigui-; si això ja era veritat en aquest món que hem conegut, encara serà més cert en un món que alguns anomenaran multipolar, que no deixa de ser un eufemisme per referir-se a la política de blocs i d'esferes d'influència.

Aquestes són les decisions que nosaltres, els andorrans del nostre temps, hem de prendre. I aquest és el meu consell: Enfortim el Coprincipat i les institucions pròpies i llegim bé l'entorn en el qual ens trobem. És un consell prou ampli i prou genèric perquè hi tinguin cabuda molts matisos i moltes opcions polítiques presents en el Consell General d'aquesta novena legislatura constitucional. Però a la vegada és un consell prou fort i prou profund perquè tots ens hi sentim vinculats.

Fa 32 anys, el poble andorrà va saber conjugar universalitat i singularitat. Dos conceptes que no són contraposats i encara menys incompatibles. Ans el contrari: perquè la singularitat només té sentit en un context general, des d'una perspectiva universal.

Avui, el repte de fons continua sent el mateix. I, si sabem mirar més enllà dels debats del dia a dia, més enllà de les discrepàncies pròpies d'una societat lliure i oberta, crec que les 28 persones que ens asseiem als escons de la Casa de la Vall -a un costat i a l'altre de l'hemicicle- en som plenament conscients.

I potser sí que en el dia a dia a vegades perdem aquesta perspectiva. Però precisament per això ens retrobem avui, 14 de març, a la seu del Consell General. Per recordar que el poble andorrà va decidir dotar-se d'una Constitució per, com diu el seu preàmbul, "perseverar en la promoció de valors com la llibertat, la justícia, la democràcia i el progrés social" i per "mantenir i enfortir unes relacions harmòniques d'Andorra amb la resta del món, i especialment amb els països veïns, sobre la base del respecte mutu, de la convivència i de la pau".

En nom de la subsíndica general, de la resta de membres de la Sindicatura i en el meu propi, us desitjo un molt bon dia de la Constitució.

Visca Andorra!